

O'ZBEKISTON QONUNCHILIGI TAHLILI

ILMIY-TAHLILIY JURNAL
2026-YIL 3-SON

ОБЗОР ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УЗБЕКИСТАНА

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 3

UZBEKISTAN LAW REVIEW

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 3

VOLUME 3 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33)

ISSN 2181-8118

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.)



MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“O‘zbekiston qonunchiligi tahlili” ilmiy-tahliliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2014-yil 21-iyulda 02-0074-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev, Y. Yarmolik,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova,
X. Yuldasheva, F. Usmonova,
K. Abduvaliyeva, E. Sharipov,
Y. Mahmudov

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Nashriyot litsenziyasi
№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 18-sentabrda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 21,4.
Adadi: 100. Buyurtma: № 96.

Bosmaxona litsenziyasi
29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik
universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

S. Gulyamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquq va texnologiyalar sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

I. Rustambekov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor – bosh muharrir o‘rinbosari

Sh. Xo‘jayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellectual mulk huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori – mas‘ul muharrir

O. Okyulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Ener – Anqara Haci Bayram universiteti dotsenti, Energetika nizolari arbitraj markazi bosh kotibi o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori

M. Bungenberg – Saarlend universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori

S. Tatar – Anqara Yildirim Boyazid universiteti professori, yuridik fanlar doktori

J. Peeroo – Sorbonna universiteti professori, “Stone 36” yuridik firmasi advokati, yuridik fanlar doktori

B. Musayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Biznes huquqi va sud himoyasi fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Saydullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho‘basi professori, yuridik fanlar nomzodi

D. Habibullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik protsessual va iqtisodiy protsessual huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

S. Bozorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

I. Bekov – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

V. Ergashev – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti direktor o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Joldasova – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Qonunchilik muammolari va parlament tadqiqotlari instituti bosh ilmiy xodimi, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

O. Xazratqulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor

D. Suyunova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

D. Maxkamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

D. Babadjanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar doktori

A. Matmurotov – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

E. Rahmatov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti dekani, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

M. Turdialiyev – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi Yuridik ta‘lim va sud-ekspertiza boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Научно-аналитический журнал «Обзор законодательства Узбекистана» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 21 июля 2014 года с удостоверением № 02-0074.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Академии наук Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
М. Шаринова, Ш. Бекназарова,
Х. Юлдашева, Ф. Усмонова,
К. Абдувалиева, Э. Шарипов,
Й. Махмудов

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: lawreview.uz

E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
18.09.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 21,4. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 96.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент,

ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

С. Гулямов – профессор сектора права и технологий Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

И. Рустамбеков – проректор Ташкентского государственного юридического университета по учебной работе, доктор юридических наук, профессор – заместитель главного редактора

Ш. Хужаев – заведующий сектором права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам – ответственный редактор

О. Окюлов – профессор сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Энер – доцент Университета Анкары Хаджи Байрам, заместитель генерального секретаря Арбитражного центра по энергетическим спорам, доктор права

М. Бунгенберг – директор Европейского института Саарского университета, доктор права

С. Татар – профессор Университета Анкары Йылдырым Беязит, доктор права

Ж. Пироо – профессор Сорбоннского университета, адвокат юридической фирмы Stone 36, доктор права

Б. Мусаев – декан факультета бизнес-права и судебной защиты Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Ш. Сайдуллаев – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Хабибуллаев – заведующий сектором гражданского процессуального и экономического процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

С. Бозоров – профессор сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

И. Беков – заведующий сектором конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

В. Эргашев – заместитель директора Института законодательства и правовой политики при Президенте Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Ш. Джолдасова – ведущий научный сотрудник Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор философии по юридическим наукам

О. Хазраткулов – заведующий сектором международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Суюнова – профессор сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Д. Махкамов – декан факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Д. Бабаджанова – и.о. профессора сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Матмуротов – заведующий сектором судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Э. Рахматов – декан факультета международного права и сравнительного правоведения Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

М. Турдиалиев – заместитель начальника управления юридического образования и судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, доктор философии по юридическим наукам

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

"Uzbekistan Law Review" scientific and analytical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on July 21, 2014, with certificate number 02-0074.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova,
Kh. Yuldasheva, F. Usmonova,
K. Abduvalieva, E. Sharipov,
Y. Makhmudov

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Publishing department address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the
Printing house on 18.09.2026.
Paper size: A4.
Cond.p.f: 21,4.
Units: 100. Order: № 96.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD
EDITOR-IN-CHIEF

S. Gulyamov – Professor of the Department of Law and Technologies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

I. Rustambekov – Deputy Rector for Academic Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor - Deputy Editor-in-Chief

Sh. Khujaev – Head of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law - Executive Editor

O. Okyulov – Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Ener – Associate Professor of Ankara Haci Bayram University, Deputy Secretary General of the Center for Arbitration of Energy Disputes, Doctor of Law

M. Bungenberg – Director of the European Institute of Saarland University, Doctor of Law

S. Tatar – Professor of Ankara Yıldırım Bayezid University, Doctor of Law

J. Peeroo – Professor of the Sorbonne University, lawyer of the law firm Stone 36, Doctor of Law

B. Musaev – Dean of the Faculty of Business Law and Judicial Protection of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Sh. Saydullaev – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Habibullaev – Head of the Department of Civil Procedural and Economic Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

S. Bozorov – Professor of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Bekov – Head of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

V. Ergashev – Deputy Director of the Institute of Legislation and Legal Policy under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

Sh. Joldasova – Chief Research Fellow of the Institute of Legislation Problems and Parliamentary Research under the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

O. Khazratkulov – Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences, Professor

D. Suyunova – Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

D. Mahkamov – Dean of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

D. Babadjanova – Acting Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Matmurotov – Head of the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

E. Rahmatov – Dean of the Faculty of International Law and Comparative Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

M. Turdialiyev – Deputy Head of the Department of Legal Education and Forensic Examination of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 11 **MIRZAYEV FAYZULLA IBODULLAYEVICH**
FATF standartlarini JDL/TMQK sohasida ma'muriy-huquqiy joriy etish mexanizmini takomillashtirish
- 22 **RAXMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Inson huquq va erkinliklarini ta'minlash mexanizmining metodologik asoslari
- 33 **ABDURAYIMOV MUHAMMAD SUVANQUL O'G'LI**
LegalTech – malakali yuridik yordam ko'rsatish tizimini takomillashtirish yo'nalishi sifatida
- 39 **MUNAVVAROVA NAIMAXON ZOYIDULLAYEVNA**
O'zbekistonda yagona notarial amaliyotni ta'minlashda Adliya vazirligi va Notarial palata hamkorligining istiqbollari
- 46 **TOJIYEV ODILJON**
"Raqqamli parlament" tushunchasi va uning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari
- 52 **XURRAMOV E'ZOZBEK BAXRON O'G'LI**
Tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashuvni cheklashning konstitutsiyaviy mexanizmlari

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 64 **KUVANDIKOV ZOKIR OBLAKULOVICH, NORIMOVA MATLUBA TURG'UN QIZI**
Korporativ nizolarni hal qilishning maqbul usullari
- 75 **TURDIALIYEV MUHAMMAD ALI PO'LATJON O'G'LI**
Transchegaraviy tijorat munosabatlarida sun'iy intellekt tizimlarining huquq layoqatiga oid nazariyalar tahlili
- 82 **RO'ZMURODOVA LOBARXON MIRZOBEK QIZI**
Multimedia jurnalistikasida turdosh huquqlar: audio, video va efir materiallaridan qayta foydalanishning qatlamli modeli

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

- 92 **PRIMOV BAXTIYOR OLIM O'G'LI**
Kripto-aktivlarga oid qonunga xilof qilmishlar tushunchasi, mazmun-mohiyati va turlari tasnifi

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 103 **XALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
O'zbekiston sud-ekspertiza tizimini muvofiqlashtirishning tashkiliy-huquqiy muammolari
- 112 **MUSAYEV GAYRAT FARXADOVICH**
Farg'onada transchegaraviy firibgarlik bilan bog'liq jinoyatning fosh etilishi: jinoiy-huquqiy, raqqamli-kriminalistik va kriptotahliliy jihatlar
- 119 **MAMADALIYEV UMID YULDASHEVICH**
Jinoyat ishlari bo'yicha ekstraditsiyaning nazariy tahlili
- 130 **FATULLAYEV SHODMONBEK MADATOVICH**
Ekspert xulosasining isbotlash vositasi sifatidagi o'rni va ahamiyati

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

143 **YUNUSOV XAYDARALI MURATOVICH**

Xalqaro organlarga murojaat qilish huquqini ta'minlashning milliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalalari

157 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**

“Markaziy Osiyo – Rossiya” formatining xalqaro-huquqiy tartibga solinishi: evolyutsiya, shartnomaviy asos va institutsionallashuv chegaralari

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

171 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**

Manfaatlar to'qnashuvi tushunchasini tavsiflash bo'yicha ilmiy yondashuvlar

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

- 11 **МИРЗАЕВ ФАЙЗУЛЛА ИБОДУЛЛАЕВИЧ**
Совершенствование механизма административно-правовой имплементации стандартов ФАТФ в сфере ПОД/ФТ
- 22 **РАХМАНОВ АКМАЛ ЭРГАШЕВИЧ**
Методологические основы механизма обеспечения прав и свобод человека
- 33 **АБДУРАЙИМОВ МУХАММАД СУВАНКУЛ УГЛИ**
LegalTech как направление совершенствования системы оказания квалифицированной юридической помощи
- 39 **МУНАВВАРОВА НАИМАХОН ЗОХИДУЛЛАЕВНА**
Перспективы сотрудничества Министерства юстиции и Нотариальной палаты в обеспечении единой нотариальной практики в Узбекистане
- 46 **ТОЖИЕВ ОДИЛЖОН**
Понятие «цифровой парламент» и его конституционно-правовые основы
- 52 **ХУРРАМОВ ЭЪЗОЗБЕК БАХРОН УГЛИ**
Конституционные механизмы ограничения незаконного вмешательства в предпринимательскую деятельность

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- 64 **КУВАНДИКОВ ЗОКИР ОБЛАКУЛОВИЧ, НОРИМОВА МАТЛУБА ТУРГУН КИЗИ**
Оптимальные способы разрешения корпоративных споров
- 75 **ТУРДИАЛИЕВ МУХАММАД АЛИ ПУЛАТЖОН УГЛИ**
Анализ теорий правоспособности систем искусственного интеллекта в трансграничных коммерческих отношениях
- 82 **РУЗМУРОВА ЛОБАРХОН МИРЗОБЕК КИЗИ**
Смежные права в мультимедийной журналистике: многоуровневая модель повторного использования аудио-, видео- и эфирных материалов

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

- 92 **ПРИМОВ БАХТИЁР ОЛИМ УГЛИ**
Понятие, сущность и классификация противоправных деяний, связанных с криптоактивами

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

- 103 **ХАЛИЛОВ АКРАМ УТАМУРОВОВИЧ**
Организационно-правовые проблемы координации системы судебной экспертизы Узбекистана
- 112 **МУСАЕВ ГАЙРАТ ФАРХАДОВИЧ**
Раскрытие трансграничного мошенничества в Фергане: уголовно-правовые, цифрово-криминалистические и криптоаналитические аспекты
- 119 **МАМАДАЛИЕВ УМИД ЮЛДАШЕВИЧ**
Теоретический анализ экстрадиции по уголовным делам
- 130 **ФАТУЛЛАЕВ ШОДМОНБЕК МАДАТОВИЧ**
Место и значение заключения эксперта как средства доказывания

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

143 **ЮНУСОВ ХАЙДАРАЛИ МУРАТОВИЧ**

Вопросы совершенствования национально-правовых основ обеспечения права на обращение в международные органы

157 **УМАРОВ РУСТАМ ЗУЛЬФУКАРОВИЧ**

Международно-правовое регулирование формата «Центральная Азия – Россия»: эволюция, договорная база и пределы институционализации

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

171 **НИЁЗОВА САЛОМАТ САПАРОВНА**

Научные подходы к характеристике понятия конфликта интересов

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **MIRZAEV FAYZULLA IBODULLAEVICH**
Improving the mechanism for administrative-legal implementation of FATF standards in the field of AML/CFT
- 22 **RAKHMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Methodological foundations of the mechanism for ensuring human rights and freedoms
- 33 **ABDURAYIMOV MUHAMMAD SUVANQUL UGLI**
LegalTech as an avenue for improving the system of qualified legal assistance
- 39 **MUNAVVAROVA NAIMAKHON ZOKHIDULLAEVNA**
Prospects for cooperation between the Ministry of Justice and the Notary Chamber in ensuring a unified notary practice in Uzbekistan
- 46 **TOJIEV ODILJON**
The concept of the “digital parliament” and its constitutional and legal foundations
- 52 **KHURRAMOV EZOZBEK BAKHRON UGLI**
Constitutional mechanisms for limiting illegal interference in entrepreneurial activity

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 64 **KUVANDIKOV ZOKIR OBLAKULOVICH, NORIMOVA MATLUBA TURGUN KIZI**
Acceptable methods for resolving corporate disputes
- 75 **TURDIALIYEV MUHAMMAD ALI PULATJON UGLI**
Analysis of theories on the legal capacity of artificial intelligence systems in cross-border commercial relations
- 82 **RUZMURODOVA LOBARKHON MIRZOBEK KIZI**
Related rights in multimedia journalism: a layered model for audio, video and broadcast reuse

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 92 **PRIMOV BAKHTIYOR OLIM UGLI**
The concept, essence, and classification of types of illegal acts related to crypto-assets

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

- 103 **KHALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
Organizational and legal problems of coordinating the forensic system of Uzbekistan
- 112 **MUSAEV GAYRAT FARKHADOVICH**
Solving crimes related to cross-border fraud in Fergana: criminal-legal, digital-criminalistic, and cryptoanalytical aspects
- 119 **MAMADALIEV UMID YULDASHEVICH**
Theoretical analysis of extradition in criminal cases
- 130 **FATULLAEV SHODMONBEK MADATOVICH**
The role and significance of the expert conclusion as a means of proof
-

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

143 **YUNUSOV KHAYDARALI MURATOVICH**

Issues of improving the national legal framework for ensuring the right to appeal to international bodies

157 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**

International legal regulation of the “Central Asia – Russia” format: evolution, treaty framework, and limits of institutionalization

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS171 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**

Scientific approaches to characterizing the conflict of interest

Kelib tushgan / Получено / Received: 13.08.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 03.09.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 18.09.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.uzlawrev.33006>

UDC: 342.417:346.26(045)(575.1)

TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA NOQONUNIY ARALASHUVNI CHEKLASHNING KONSTITUTSIYAVIY MEXANIZMLARI

Xurramov E'zozbek Baxron o'g'li,

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi
Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti tayanch doktoranti
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3931-7910>
e-mail: ezozbekxurramov@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada tadbirkorlik faoliyatiga davlat organlarining noqonuniy aralashuvini cheklash masalasi konstitutsiyaviy-huquqiy jihatdan tahlil qilinadi. Unda iqtisodiy erkinlik, xususiy mulk daxlsizligi, ma'muriy tartib-taomillar va davlat nazoratining shaffofligi o'rtasidagi bog'liqlik yoritiladi. Tadqiqotning maqsadi yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mustahkamlangan iqtisodiy erkinlik kafolatlarini tadbirkorlikka asossiz aralashuvlarni cheklash mexanizmlari bilan bog'liq holda ochib berishdan iborat. Tadqiqot natijasida noqonuniy aralashuvni cheklash qonuniylik, mutanosiblik, raqamli shaffoflik, samarali shikoyat qilish va zararni qoplash kafolatlari bilan ta'minlanishi zarurligi asoslandi hamda qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha takliflar ilgari surildi.

Kalit so'zlar: konstitutsiyaviy huquq, tadbirkorlik erkinligi, xususiy mulk, davlat nazorati, mutanosiblik, Biznes-ombudsman, sud himoyasi

КОНСТИТУЦИОННЫЕ МЕХАНИЗМЫ ОГРАНИЧЕНИЯ НЕЗАКОННОГО ВМЕШАТЕЛЬСТВА В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Хуррамов Эъзозбек Бахрон угли,

базовый докторант
Института законодательства и правовой политики
при Президенте Республики Узбекистан

Аннотация. В статье с конституционно-правовой точки зрения анализируется проблема ограничения незаконного вмешательства государственных органов в предпринимательскую деятельность. Раскрывается взаимосвязь между экономической свободой, неприкосновенностью частной собственности, административными процедурами и прозрачностью государственного контроля. Цель исследования заключается в раскрытии гарантий экономической свободы, закреплённых в Конституции Республики Узбекистан в новой редакции, во взаимосвязи с механизмами ограничения необоснованного вмешательства в предпринимательскую деятельность. По результатам исследования обоснована необходимость обеспечения ограничения незаконного вмешательства гарантиями законности, соразмерности, цифровой прозрачности, эффективного обжалования и возмещения вреда, а также сформулированы предложения по совершенствованию законодательства.

Ключевые слова: конституционное право, свобода предпринимательства, частная собственность, государственный контроль, соразмерность, Бизнес-омбудсман, судебная защита

CONSTITUTIONAL MECHANISMS FOR LIMITING ILLEGAL INTERFERENCE IN ENTREPRENEURIAL ACTIVITY

Khurramov Ezozbek Bakhron ugli,

Basic Doctoral Student at the Institute of Legislation and Legal Policy
under the President of the Republic of Uzbekistan

Abstract. The article analyzes the issue of limiting the illegal interference of state bodies in entrepreneurial activity from a constitutional and legal perspective. It highlights the link between economic freedom, the inviolability of private property, administrative procedures, and the transparency of state control. The aim of the research is to reveal the guarantees of economic freedom enshrined in the new edition of the Constitution of the Republic of Uzbekistan in connection with the mechanisms for limiting unjustified interference in entrepreneurship. As a result of the study, it was justified that the restriction of illegal interference should be ensured by guarantees of legality, proportionality, digital transparency, effective complaints and compensation for damages, and proposals for improving the legislation were put forward.

Keywords: constitutional rights, freedom of entrepreneurship, private property, state control, proportionality, Business Ombudsman, judicial protection

Kirish

Tadbirkorlik erkinligi zamonaviy konstitutsiyaviy davlatning iqtisodiy asoslaridan biri bo'lib, u nafaqat daromad olish, balki shaxsning tashabbus ko'rsatishi, mulkini erkin tasarruf etishi, mehnat va kapitalni qonuniy muomalaga kiritishi hamda davlat bilan munosabatlarda teng huquqli subyekt sifatida tan olinishini anglatadi. O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasida davlatning bozor munosabatlarini rivojlantirish, halol raqobat uchun sharoit yaratish, iqtisodiy faoliyat, tadbirkorlik va mehnat erkinligini kafolatlash, shuningdek qulay investitsiyaviy va ishbilarmonlik muhitini ta'minlash majburiyati belgilangan. Tadbirkorlar esa qonunchilikka muvofiq har qanday faoliyatni amalga oshirish va uning yo'nalishini mustaqil tanlash huquqiga ega. Mazkur qoidalar davlatning tadbirkorlik faoliyatiga har qanday aralashuvini noqonuniy deb baholashni anglatmaydi. Davlat sanitariya, soliq, bojxona, raqobat, ekologiya, iste'molchilar huquqlarini himoya qilish, moliyaviy barqarorlik va jamoat xavfsizligini ta'minlash sohalarida nazoratni amalga oshiradi. Muammo aralashuvning qonuniy chegaralari buzilganda yuzaga keladi. Vakolatdan tashqari talab qo'yish, tekshiruvni belgilangan tartibda rasmiylashtirmasdan o'tkazish, bir hujjatni takroran talab qilish, tadbirkor faoliyatini asossiz to'xtatish, ma'muriy qarorni yetarlicha asoslantirmaslik yoki ruxsat berish jarayonini sun'iy ravishda cho'zish noqonuniy aralashuv shakllari sifatida baholanishi mumkin.

O'zbekiston qonunchiligida tadbirkorlik tashabbuskorlik, tavakkalchilik, mulkiy javobgarlik va daromad olish maqsadi bilan bog'lanadi. Shu ma'noda, tadbirkorlik davlatdan doimiy ruxsat kutadigan faoliyat emas, balki qonun doirasida mustaqil amalga oshiriladigan iqtisodiy erkinlik shaklidir. Davlat organlari tadbirkorlik faoliyatiga faqat qonunda belgilangan vakolat doirasida, aniq maqsad asosida, zarur va mutanosib vositalar orqali aralashishi mumkin. Aks holda, nazorat shaklida amalga oshirilgan harakat ham noqonuniy aralashuvga aylanishi ehtimoli mavjud.

Mavzuning dolzarbligi iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan ham tasdiqlanadi. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yil yanvar–mart oylarida kichik biznes subyektlarining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 45,6 foizni tashkil etgan (National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan, 2025). Bu tadbirkorlik bandlik, soliq tushumlari, mahalliy ishlab chiqarish, xizmatlar bozori va hududiy rivojlanish bilan bog'liq umumjamiyat manfaatiga ega ekanini ko'rsatadi. O'zbekistonning iqtisodiy erkinlik muhiti xalqaro indekslarda ham mulk huquqi, biznes erkinligi va tartibga solish samaradorligi kabi mezonlar asosida baholanadi (Heritage Foundation, 2026).

Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning muhim jihati tadbirkorlik erkinligini xususiy mulk, raqobat va sud himoyasi bilan uzviy bog'liq holda kafolatlashidir. Davlat organlari yoki mansabdor shaxslarning qonunga xilof qarorlari, harakatlari yoxud harakatsizligi oqibatida yetkazilgan zararining davlat tomonidan qoplanishi huquqi tadbirkorlikka noqonuniy aralashuvga qarshi konstitutsiyaviy himoyaning muhim elementi hisoblanadi. Mazkur kafolat nafaqat shikoyat qilish, balki buzilgan huquqni real tiklash va zararni qoplash imkonini ham nazarda tutadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 17-apreldagi "Tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashuvlarni cheklash va nazorat tadbirlarining shaffofligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-63-sonli Farmonining qabul qilinishi ushbu masalaning amaliy ahamiyatini yanada kuchaytirdi. Farmonda tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashuvlarga chek qo'yish, korrupsion xavflarni kamaytirish hamda tadbirkorlar va davlat organlari o'rtasidagi munosabatlarda shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash vazifalari belgilangan. Hujjatda "Yagona davlat nazorati" axborot tizimini takomillashtirish, nazorat tadbiri hisoblanmaydigan muloqotlarni qayd etish, "Biznes himoya" QR-kodi, xavfni tahlil qilish mezonlari, bodi-kamera yozuvlari va insofsiz tekshiruvchilar reyestri kabi vositalar nazarda tutilgan.

Tadbirkorlik masalalari odatda fuqarolik, tadbirkorlik yoki soliq huquqi doirasida o'rganilsa-da, davlat organlarining noqonuniy aralashuvini cheklash, avvalo, konstitutsiyaviy-huquqiy muammodir. Chunki ushbu masalada davlat hokimiyatining chegaralari, qonun ustuvorligi, huquqiy aniqlik, mulk daxlsizligi, sud himoyasi va mansabdor shaxslarning javobgarligi kabi konstitutsiyaviy institutlar o'zaro tutashadi.

Qiyosiy-huquqiy tajriba tadbirkorlikka aralashuvni cheklash uchun nazoratni shunchaki kamaytirish yetarli emasligini ko'rsatadi. Yevropa Ittifoqida biznes yuritish erkinligi va mulk huquqi asosiy huquqlar sifatida e'tirof etiladi (European Parliament et al., 2012). Germaniyada kasb erkinligi va mulk huquqi mutanosiblik testi asosida himoya qilinadi (Federal Republic of Germany, 1949). Buyuk Britaniyada regulyatorlar tadbirkorlarga ortiqcha yuk yuklamasdan, qonunchilik talablariga rioya etishga ko'maklashishi lozim (Department for Business, Innovation and Skills, 2014). Estoniya tajribasi esa davlat va biznes o'rtasidagi munosabatlarning raqamlashtirilishi huquqiy ishonch va shaffoflikni kuchaytirishini ko'rsatadi (e-Estonia, n.d).

Maqolaning asosiy maqsadi O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyatiga davlat organlarining noqonuniy aralashuvini cheklashning konstitutsiyaviy mexanizmlarini nazariy va qiyosiy-huquqiy jihatdan yoritishdan iborat. Bunda mazkur mexanizm konstitutsiyaviy normalar, qonunchilik, ma'muriy tartib-taomillar, institutsional nazorat, sud himoyasi, raqamli shaffoflik va javobgarlik choralaridan iborat o'zaro bog'liq tizim sifatida tushuniladi.

Tadqiqotning muhim vazifalaridan biri qonuniy davlat nazorati bilan noqonuniy aralashuvni farqlash mezonlarini aniqlashdir. Bunda aralashuvning qonunda belgilangan vakolatga asoslanishi, jamoat manfaatiga xizmat qilishi, zarur va mutanosib bo'lishi,

tadbirkorning o'z pozitsiyasini bildirish hamda hujjatlar bilan tanishish huquqi ta'minlanishi, shuningdek qaror ustidan mustaqil shikoyat qilish va zararni undirish mexanizmlarining amalda ishlashi muhim hisoblanadi. Tadbirkorlik erkinligi, xususiyl mulk himoyasi, ma'muriy qarorlar qabul qilish hamda litsenziyalash, ruxsat berish va xabardor qilish tartiblarini belgilovchi qonunlardagi kafolatlarni tizimlashtirish nazarda tutiladi. Tadbirkorlikka noqonuniy aralashuvni cheklashda Biznes-ombudsman, ma'muriy sudlar, Savdo-sanoat palatasi, prokuratura, korrupsiyaga qarshi ichki nazorat tuzilmalari va raqamli platformalar vakolatlarining o'zaro muvofiqligi ham alohida ahamiyatga ega.

Yuqorida sanab o'tilganlardan kelib chiqib, maqolaning markaziy gipotezasi quyidagicha ifodalanadi: tadbirkorlik faoliyatiga davlat organlarining noqonuniy aralashuvini cheklashning samarali yo'li davlat nazoratini bekor qilish emas, balki uni konstitutsiyaviy chegaralar doirasida amalga oshirishdir (Sunstein, 1990). Buning uchun har bir aralashuv aniq vakolatga, ochiq tartib-taomilga, raqamli qaydga, samarali shikoyat mexanizmiga va mansabdor shaxsning javobgarligiga asoslanishi lozim.

Mazkur mavzuga oid adabiyotlarni shartli ravishda uch guruhga ajratish mumkin. Birinchi guruh konstitutsiyaviy huquqlar nazariyasiga oid tadqiqotlardan iborat. R. Aleksi (2002) o'zining "Asosiy huquqlar nazariyasi" asarida huquqlarni cheklashning qonuniyligini mutanosiblik mezonlari asosida baholashni taklif etadi. Unga ko'ra, qo'llanayotgan chora qonuniy maqsadga yo'naltirilgan, ushbu maqsadga erishish uchun yaroqli va zarur bo'lishi, shuningdek shaxs huquqlariga yuklanadigan cheklov jamoat manfaatiga nisbatan ortiqcha bo'lmasligi lozim.

Ikkinchi guruh biznesni tartibga solish va ruxsat berish tartiblariga bag'ishlangan tadqiqotlarni qamrab oladi. S. Djankov va hammualliflarning "The Regulation of Entry" maqolasida korxonalarni tashkil etish va faoliyatni boshlash bilan bog'liq ortiqcha ma'muriy tartib-taomillar korrupsiya hamda yashirin iqtisodiyot xavfini kuchaytirishi qayd etiladi (Dzhankov et al., 2002). Shu sababli mualliflar ruxsat berish tartiblarini qisqartirish va soddalashtirish zarurligini asoslaydi.

Uchinchi guruh qiyosiy konstitutsiyaviy va ma'muriy huquq manbalaridan iborat. Yevropa Ittifoqi Asosiy huquqlar xartiyasida biznes yuritish erkinligi va mulk huquqi tan olingan (European Parliament et al., 2012). Yevropa Inson huquqlari sudi amaliyotida ayrim litsenziyalar va iqtisodiy manfaatlar ham mulkiy manfaat sifatida himoya qilinadi (European Court of Human Rights, n.d.). Germaniyada kasb erkinligi va mulk huquqi konstitutsiyaviy kafolatlangan bo'lsa, Buyuk Britaniya Regulyatorlar kodeksi davlat nazoratini tadbirkorlarga ortiqcha yuk yuklamasdan, qonunchilik talablariga rioya etishga ko'maklashish asosida amalga oshirishni nazarda tutadi (Federal Republic of Germany, 1949; Department for Business, Innovation and Skills, 2014).

Mazkur yondashuvlar o'zbek huquqshunos olimlarining ham diqqat markazida bo'lib kelmoqda. Xususan, yuridik fanlar doktori, professor X.T. Odilqoriyev (2018) bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat va xususiyl mulkdor munosabatlarining huquqiy tabiatini quyidagicha asoslaydi: "Bozor iqtisodiyoti munosabatlari sharoitiga amal qiluvchi huquqiy davlatda iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish ma'muriy usullar vositasida emas, asosan iqtisodiy uslublarda amalga oshiriladi. Bunday davlat uchun mulkdorning erkinlik va mustaqillik huquqi xos bo'lib, bu huquqlar ijtimoiy boyliklarni (moddiy ne'matlarni) yaratuvchilarning ham, ularni iste'mol qiluvchilarning ham bir xilda tengligi va mustaqilligini ta'minlaydi". Institutsional iqtisodiyot doirasida D. Nort (1990) institutlarning iqtisodiy subyektlar rag'batlari va xatti-harakatlariga ta'sirini, D. Asemoglu, S. Jonson va

J.A. Robinson esa uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishdagi tafovutlarni siyosiy-huquqiy institutlar sifati bilan bog'laydi (Acemoglu et al., 2001).

O'zbekiston huquqiy adabiyotlarida tadbirkorlik erkinligi asosan fuqarolik va tadbirkorlik huquqi doirasida o'rganilgan. Konstitutsiyaviy-huquqiy yondashuv esa mazkur masalani davlat hokimiyatining chegaralari, qonun ustuvorligi, huquqiy davlat va ma'muriy organlarning javobgarligi nuqtayi nazaridan kengroq tahlil qilish imkonini beradi. Yangi tahrirdagi Konstitutsiya va tadbirkorlik faoliyatiga aralashuvni cheklashga qaratilgan so'nggi islohotlar ushbu masalani alohida konstitutsiyaviy mexanizm sifatida tadqiq etish zaruratini kuchaytirdi.

Tadqiqotning normativ asosini O'zbekistonda tadbirkorlik, xususiy mulk, ma'muriy tartib-taomillar, davlat nazorati, litsenziyalash, raqobat, soliq nazorati va ma'muriy sud ish yurituvini tartibga soluvchi huquqiy hujjatlar tashkil etadi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, tadbirkorlik erkinligi va xususiy mulkni himoya qilishga oid qonunlar, "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi, "Litsenziyalash, ruxsat berish va xabardor qilish tartib-taomillari to'g'risida"gi hamda "Raqobat to'g'risida"gi qonunlar, Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeks, Soliq kodeksi va tadbirkorlik subyektlari faoliyatini nazorat qilishga oid hujjatlar tahlil qilindi.

Statistik material sifatida Milliy statistika qo'mitasining kichik biznesga oid ma'lumotlari, Jahon bankining *Business Ready 2025* metodologiyasi va *World Bank Enterprise Survey 2024* ma'lumotlaridan foydalanildi (National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan, 2025; World Bank, 2025a; World Bank. (2025b)). Mazkur manbalar tadbirkorlik erkinligining iqtisodiy ahamiyatini ko'rsatish va normativ xulosalarni amaliy iqtisodiy holat bilan bog'lashga xizmat qiladi.

Qiyosiy tahlilda Yevropa Ittifoqi Asosiy huquqlar xartiyasi va 2006/123/EC-son Xizmatlar direktivasi, Buyuk Britaniya Regulyatorlar kodeksi, Germaniya Asosiy qonuni, Estoniyaning *X-Road* va *e-Residency* tajribasi hamda Yevropa Inson huquqlari sudining mulk huquqiga oid yondashuvlari o'rganildi (European Parliament & Council of the European Union, 2006; Department for Business, Innovation and Skills, 2014; Federal Republic of Germany, 1949; e-Estonia, n.d.; European Court of Human Rights, n.d.).

Maqolada noqonuniy aralashuvning to'rtta asosiy ko'rinishi ajratiladi. Bular:

- tadbirkorlik faoliyatini boshlash bosqichida ro'yxatdan o'tkazish, litsenziya yoki ruxsat berish jarayonida asossiz to'siqlar yaratish;
- faoliyat davomida tekshiruv, monitoring, soliq yoki boshqa nazorat vositalarini suiiste'mol qilish;
- mol-mulkdan foydalanishni asossiz cheklash, faoliyatni to'xtatish yoki nomutanosib moliyaviy yuk yuklash;
- shikoyatlarni samarasiz ko'rib chiqish, ma'muriy qarorlarni yetarlicha asoslantirmaslik va sud himoyasini qiyinlashtirishdan iborat.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi tadbirkorlikka noqonuniy aralashuvni cheklashni alohida konstitutsiyaviy mexanizm sifatida asoslashda namoyon bo'ladi. Mazkur mexanizm konstitutsiyaviy kafolatlar, maxsus qonunchilik, protsessual tartiblar, institutsional nazorat hamda buzilgan huquqlarni tiklash vositalaridan tashkil topadi. Ushbu elementlarning o'zaro uyg'un ishlashi tadbirkorlik erkinligini real huquq sifatida ta'minlaydi.

Tadqiqotda formal-yuridik, tizimli-huquqiy, qiyosiy-huquqiy va institutsional tahlil metodlaridan foydalanildi. Formal-yuridik metod yordamida normativ-huquqiy hujjatlarning mazmuni, qo'llanish doirasi va davlat organlarining vakolatlari tahlil qilindi. Tizimli-

huquqiy metod tadbirkorlik erkinligini xususiy mulk, raqobat, ma'muriy tartib-taomillar va sud himoyasi bilan bog'liq yaxlit huquqiy tizim sifatida baholash imkonini berdi. Qiyosiy-huquqiy tahlil orqali Yevropa Ittifoqi, Germaniya, Buyuk Britaniya va Estoniya tajribalarining O'zbekiston sharoitida qo'llanish imkoniyatlari o'rganildi. Institutsional tahlilda esa Biznes-ombudsman, ma'muriy sudlar, Savdo-sanoat palatasi, Adliya vazirligi, prokuratura va korrupsiyaga qarshi ichki nazorat tuzilmalarining o'rni baholandi.

Maqolada "konstitutsiyaviy mexanizm" asosiy huquqni e'tirof etuvchi norma, davlat aralashuvining chegaralarini belgilovchi prinsiplar, ma'muriy qaror qabul qilish tartibi, mustaqil nazorat va shikoyat institutlari hamda huquq buzilganda uni tiklash vositalarining o'zaro bog'langan tizimi sifatida talqin qilindi. Mazkur elementlardan birining samarali ishlamasligi butun mexanizmning zaiflashishiga olib keladi.

Asosiy qism

Tadqiqot natijalari O'zbekiston qonunchiligida tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashuvni cheklashning keng normativ asoslari shakllanganini ko'rsatadi. Biroq mazkur kafolatlar turli huquqiy hujjatlarda tarqoq joylashgan. Konstitutsiya umumiy kafolatlarni, maxsus qonunlar tadbirkorlik, xususiy mulk va ruxsat berish tartiblarini, Prezident hamda Vazirlar Mahkamasi hujjatlari esa davlat nazoratining tashkiliy va raqamli mexanizmlarini belgilaydi. Natijada tadbirkorlik huquqlarini himoya qilish ko'p qatlamli tizim sifatida shakllangan.

Konstitutsiyaviy kafolatlar iqtisodiy faoliyat va tadbirkorlik erkinligi, mulk huquqi hamda davlat organlarining qonunga xilof qarorlari, harakatlari yoki harakatsizligi oqibatida yetkazilgan zararni qoplash huquqida namoyon bo'ladi. Ushbu kafolatlar tadbirkorlik subyektlarining davlat bilan munosabatlardagi asosiy huquqiy himoya vositalarini tashkil etadi.

Maxsus qonunchilikda "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonun markaziy o'rin egallaydi. Mazkur qonun tadbirkorlikni davlat organlariga ma'muriy jihatdan bo'ysunuvchi faoliyat emas, balki qonun bilan kafolatlangan mustaqil iqtisodiy faoliyat sifatida e'tirof etadi. Xususiy mulkni himoya qilishga oid qonunchilik esa tadbirkorlik erkinligining moddiy asosini yaratadi. Chunki mol-mulk, mablag'lar, nomoddiy aktivlar va boshqa mulkiy huquqlarning ishonchli himoyasiz tadbirkorlik faoliyatini barqaror rivojlantirish va uzoq muddatli rejalashtirish mumkin emas.

Davlat nazorati sohasida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 13-sentabrdagi "Tadbirkorlik subyektlari faoliyatida tekshiruvlar o'tkazishni muvofiqlashtirish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-374-sonli qarori bilan tekshiruvlarni "Yagona davlat nazorati" axborot tizimida ro'yxatdan o'tkazish tartibi joriy etildi va tizimda qayd etilmagan tekshiruvlarning noqonuniyligi belgilandi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 19-oktabrdagi "Nazorat qiluvchi organlar tomonidan tadbirkorlik subyektlari faoliyatida davlat nazoratini tashkil etish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 611-sonli qarorida esa tekshiruv o'tkazishga vakolatli mansabdor shaxslarni elektron reyestrda kiritish va attestatsiyadan o'tkazish mexanizmlari nazarda tutildi. Mazkur choralar davlat nazoratining qonuniyligi va mansabdor shaxs vakolatini oldindan tekshirish imkonini kuchaytirdi. 2026-yil 17-apreldagi PF-63-sonli Prezident farmoni davlat nazoratining raqamli shaffofligini yanada rivojlantirishga qaratildi. Umuman, O'zbekistonda tadbirkorlikka noqonuniy aralashuvni cheklash mexanizmi konstitutsiyaviy kafolatlar, maxsus qonunchilik, ma'muriy-protsessual tartiblar hamda nazoratning raqamli va profilaktik vositalaridan tashkil topadi. Konstitutsiyaviy qatlam iqtisodiy erkinlik, mulk, raqobat va zararni qoplash kafolatlarini belgilasa, maxsus qonunchilik tadbirkor va mulkdorning huquqiy

maqomini mustahkamlaydi. Protsessual normalar ma'muriy qarorlarning qonuniyligi va asoslantirilishini ta'minlaydi, raqamli nazorat vositalari esa davlat aralashuvining amaliy chegaralarini belgilaydi.

Jahon bankining Business Ready metodologiyasi tadbirkorlik muhitini tartibga solish sifati, davlat xizmatlari va operatsion samaradorlik asosida baholaydi (World Bank, 2025a). Mazkur yondashuv O'zbekiston uchun ham muhim, chunki noqonuniy aralashuv xavfi ko'pincha davlat xizmatlari ko'rsatish, ruxsat berish, tekshiruv o'tkazish va hal etish jarayonlarida yuzaga keladi.

Tadqiqot natijalari nizolarni raqamli tizimlar muhim bo'lsa-da, noqonuniy aralashuvni cheklash uchun yetarli emasligini ko'rsatadi. Tekshiruvlarni elektron ro'yxatdan o'tkazish, QR-kod, bodi-kamera va elektron reyestrlar davlat organlari harakatlarining raqamli izini yaratadi. Biroq ushbu vositalar tadbirkorni xabardor qilish, sodda shikoyat tartibi va mansabdor shaxslarning javobgarligini takomillashtirish yordamida to'ldirilishi kerak. Ruxsat berish tartib-taomillari va davlat nazorati ham o'zaro bog'liqdir. Litsenziya yoki ruxsat olish jarayonining ortiqcha murakkabligi norasmiy munosabatlar va keyingi nazorat bosqichlarida suiiste'mollik xavfini kuchaytirishi mumkin. Shu sababli "yagona darcha" prinsipi va ruxsat berish tartiblarini soddalashtirish tadbirkorlikka asossiz aralashuvning oldini oluvchi mexanizm sifatida baholanishi lozim (Djankov et al., 2002; European Parliament & Council of the European Union, 2006). Raqobat to'g'risidagi qonunchilik ham mazkur mexanizmning muhim qismidir. Davlat organlari tomonidan ayrim tadbirkorlarga asossiz imtiyozlar berilishi yoki boshqalarga ortiqcha talablar qo'yilishi nafaqat ma'muriy qonunbuzarlik, balki teng raqobat muhitiga salbiy ta'sir qiluvchi omil hisoblanadi. Shu bois tadbirkorlikka noqonuniy aralashuvni cheklash konstitutsiyaviy mexanizmi halol raqobat kafolatlari bilan uzviy bog'liq holda amal qilishi kerak.

Tadqiqotning birinchi ilmiy natijasi shundan iboratki, tadbirkorlik faoliyatiga davlat organlarining noqonuniy aralashuvini cheklash konstitutsiyaviy huquqning mustaqil tahlil obyekti hisoblanadi. Mazkur masalani faqat tekshiruvlar soni bilan baholash yetarli emas. Tekshiruvlar kamaygan bo'lsa-da, ruxsat berish tartibi asossiz cho'zilsa yoki tadbirkor davlat organlari bilan norasmiy muloqotga majbur bo'lsa, aralashuv bartaraf etilmaydi, balki uning shakli o'zgaradi. Tadbirkorlik erkinligi davlatning qonunga xilof aralashmaslikdan iborat negativ majburiyati bilan birga qulay ishbilarmonlik muhiti, samarali sud himoyasi, ochiq reyestrlar, sodda ruxsat tartiblari va samarali shikoyat mexanizmlarini yaratishga qaratilgan pozitiv majburiyatini ham qamrab oladi. Shu bilan birga, davlatning har qanday aralashuvi mutanosiblik mezonini asosida baholanishi lozim. Xavf aniqlangan hollarda faoliyatni to'liq to'xtatishdan oldin ogohlantirish, kamchiliklarni bartaraf etish uchun muddat berish, ko'rsatma kiritish yoki faqat xavfli faoliyatni cheklash kabi yengilroq choralar ko'rib chiqilishi zarur (Barak, 2012).

Tadqiqotning navbatdagi natijasi protsessual kafolatlarning tadbirkorlik erkinligini amalda ta'minlashdagi o'rni bilan bog'liq. Tadbirkorning ma'muriy jarayonda eshitilish, hujjatlar bilan tanishish, qarorning sabablarini bilish, uning ustidan shikoyat qilish va yetkazilgan zararni undirish imkoniyatlari moddiy huquqlarning real himoyasini ta'minlaydi (Harlow & Rawlings, 2009). Shu ma'noda "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi Qonun tadbirkorlik erkinligining protsessual kafolati vazifasini bajaradi. Raqamli nazorat tizimlari ham konstitutsiyaviy ahamiyatga ega bo'lib, ular mansabdor shaxs harakatining vaqti, joyi, huquqiy asosi, vakolati va natijasini qayd etish imkonini beradi. Biroq bunday tizimlar ikki tomonlama ishlashi, ya'ni tadbirkorga tekshiruv haqida ma'lumot olish, tekshiruvchining

vakolatini aniqlash, elektron e'tiroz bildirish va natijalardan xabardor bo'lish imkonini yaratishi lozim.

Biznes-ombudsman instituti faqat murojaatlarni ko'rib chiquvchi organ emas, balki davlat aralashuvining tizimli sabablarini aniqlaydigan va qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqadigan mustaqil huquqiy himoya instituti sifatida faoliyat yuritishi muhim hisoblanadi. Tadbirkorlik huquqlarini himoya qilishda ma'muriy sudlar ham markaziy o'rin egallaydi. Sud nazorati faqat noqonuniy qarorni bekor qilish bilan cheklanmasdan, ma'muriy tartib-taomilga rioya etilganini, davlat organi o'z vakolati doirasida harakat qilganini, aralashuv qonuniy maqsadga qaratilganini va mutanosiblik talablariga javob berishini ham baholashi lozim (Harlow & Rawlings, 2009). Shu bilan birga, mansabdor shaxslarning javobgarligi samarali himoya mexanizmining ajralmas qismidir. Noqonuniy tekshiruv, asossiz hujjat talab qilish yoki tadbirkor bilan belgilangan tartibdan tashqari muloqot uchun real huquqiy oqibatlarining mavjudligi qonunchilikning profilaktik ta'sirini kuchaytiradi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-63-sonli farmonida tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun javobgarlikni belgilashga oid qonun loyihasi nazarda tutilgani aynan shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot natijalari O'zbekiston huquqiy tizimida tadbirkorlik faoliyatiga aralashuvni cheklashning ikki yo'nalishi parallel rivojlanayotganini ko'rsatadi. Birinchi yo'nalish mulk daxlsizligi, tadbirkorlik erkinligi, sud himoyasi va yetkazilgan zararni qoplash kabi klassik huquqiy kafolatlarni, ikkinchi yo'nalish esa "Yagona davlat nazorati" tizimi, elektron reyestrlar, QR-kod, bodi-kamera, xavfni tahlil qilish va davlat organlari bilan muloqotni monitoring qilish kabi raqamli hamda tashkiliy vositalarni qamrab oladi. Faqat klassik kafolatlarga tayanish huquq buzilganidan keyingi himoyani ta'minlasa-da, uning profilaktik ta'siri cheklangan. Faqat raqamli vositalarga tayanish esa aralashuvning tashqi shaklini nazorat qiladi, biroq uning vakolat, qonuniy maqsad, zarurat, mutanosiblik va sud nazorati kabi konstitutsiyaviy mezonlarini to'liq baholamasligi mumkin. Shu sababli davlat organlarining har bir harakati raqamli qayd etilishi, aniq huquqiy mezonlar asosida baholanishi hamda tadbirkor huquqlari mustaqil himoya mexanizmlari bilan ta'minlanishi lozim.

Tadbirkorlik erkinligiga aralashuvning qonuniyligini baholashda, avvalo, davlat organining tegishli vakolati mavjudligi aniqlanishi kerak. Umumiy nazorat vakolati tadbirkordan istalgan hujjatni talab qilish yoki obyektga cheklanmagan tarzda kirish huquqini bermaydi. Aralashuv sanitariya xavfsizligi, soliqlarni to'g'ri hisoblash, iste'molchilarni himoya qilish, ekologik xavfsizlik yoki raqobatni ta'minlash kabi qonuniy maqsadga xizmat qilishi mumkin, biroq bunday maqsad har qanday chorani oqlamaydi. Qo'llanadigan vosita zarur va mutanosib bo'lishi, imkon qadar tadbirkor huquqlarini kamroq cheklashi lozim (Barak, 2012; Alexy, 2002). Masalan, ogohlantirish yoki elektron tushuntirish yetarli bo'lgan holatda joyiga chiqib tekshiruv o'tkazish, shuningdek davlat organlarida mavjud hujjatlarni tadbirkordan takroran talab qilish asossiz ma'muriy yuk sifatida baholanishi mumkin.

Tadbirkorga protsessual huquqlarning ta'minlanishi ham muhim ahamiyatga ega. U tekshiruvning huquqiy asosi va tekshiruvchi shaxsning vakolati bilan tanishish, o'z e'tirozlarini bildirish, dalillar taqdim etish hamda qabul qilingan qarorning sabablarini bilish imkoniga ega bo'lishi kerak. Bundan tashqari, shikoyat qilish va yetkazilgan zararni qoplash mexanizmlari amalda samarali ishlashi lozim. Tadbirkor zarar miqdorini, sababiy bog'liqlikni va davlat organi harakatining noqonuniyligini isbotlashda haddan tashqari protsessual yuk ostida qolmasligi kerak. Shu jihatdan raqamli qaydlar va bodi-kamera yozuvlari noqonuniy aralashuv holatlarini isbotlashni yengillashtiruvchi muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Qiyosiy-huquqiy tahlil tadbirkorlik erkinligini himoya qilishda qonuniylik, zarurat va mutanosiblik mezonlarining muhimligini tasdiqlaydi. Yevropa Ittifoqi Xartiyasida biznes yuritish erkinligi va mulk huquqi asosiy huquqlar sifatida e'tirof etiladi (European Parliament et al., 2012). Mazkur huquqlar mutlaq bo'lmasa-da, ularni cheklash qonuniy asosga ega, zarur va mutanosib bo'lishi lozim (Barak, 2012). Shu jihatdan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida belgilangan tadbirkorlik erkinligi va qulay ishbilarmonlik muhitini ta'minlashga oid normalar Yevropa huquqiy yondashuvlariga konseptual jihatdan yaqin hisoblanadi. Germaniya tajribasi esa davlat aralashuvini maqsad, zarurat va mutanosiblik mezonlari asosida baholash imkonini beradi (Federal Republic of Germany, 1949). Ushbu yondashuv O'zbekistonda tekshiruv, litsenziyalash va ma'muriy cheklovlarining qonuniyligini aniqlashda qo'llanishi mumkin.

Buyuk Britaniya Regulyatorlar kodeksida davlat nazorati faqat jazolashga emas, balki qonunchilik talablariga rioya etishga ko'maklashishga yo'naltirilgan. Regulyatorlar ortiqcha ma'muriy yukni kamaytirishi, xavfga asoslangan yondashuvni qo'llashi va biznes rivojlanishini hisobga olishi lozim (Department for Business, Innovation and Skills, 2014). Mazkur tajriba nazorat organining tadbirkorni faqat potensial huquqbuzar emas, balki qonunga rioya qilishga ko'maklashilishi zarur bo'lgan hamkor sifatida ko'rishi lozimligini ko'rsatadi. Ushbu tajriba O'zbekiston sharoitida "Soliqchi tadbirkorga ko'makchi" prinsipida namoyon bo'ladi. Estoniya tajribasida esa X-Road va e-Residency kabi raqamli tizimlar davlat organlari o'rtasida xavfsiz ma'lumot almashishni, hujjatlarni takroran talab qilishni kamaytirishni hamda tadbirkorlik faoliyatini masofadan turib amalga oshirishni ta'minlaydi (e-Estonia, n.d.; e-Residency of Estonia, n.d.).

Jahon bankining Business Ready 2025 metodologiyasi ham biznes muhitini faqat qonunchilik sifati bilan emas, balki davlat xizmatlarining amaliy samaradorligi bilan baholaydi (World Bank, 2025a). Shu sababli O'zbekistonda tadbirkorlikka noqonuniy aralashuvni cheklashga qaratilgan islohotlar yangi normativ hujjatlar qabul qilish bilan cheklanmasdan, davlat xizmatlari sifati, shikoyatlarni ko'rib chiqish tezligi, nazorat natijalarining ochiqqligi va sud qarorlarining amalda ijro etilishi bilan ham baholanishi lozim.

Tadqiqot natijalari tadbirkorlik faoliyatiga aralashuvni cheklash bilan bog'liq bir qator muammolar mavjudligini ko'rsatdi. Avvalo, "asossiz aralashuv", "noqonuniy aralashuv", "ortiqcha ma'muriy yuk" va "tekshiruvlarni muvofiqlashtirish" kabi mazmunan yaqin tushunchalar turli normativ-huquqiy hujjatlarda turlicha qo'llanadi. Shu sababli "tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashuv" tushunchasini qonun darajasida yagona ta'rif asosida belgilash maqsadga muvofiq. Shuningdek, nazorat va profilaktika tadbirlarining aniq chegaralarini belgilash zarur. Profilaktika tadbirkorga qonunchilik talablariga rioya etishda ko'maklashishi lozim, biroq uning hujjat talab qilish yoki norasmiy bosim vositasiga aylanish xavfi mavjud. Shu jihatdan nazorat tadbiri hisoblanmaydigan muloqotlarni ham "Yagona davlat nazorati" tizimida qayd etish muhim profilaktik mexanizm hisoblanadi.

Idoralararo ma'lumot almashinuvining yetarli darajada rivojlanmaganligi ham tadbirkorlar zimmasiga ortiqcha ma'muriy yuk yuklashi mumkin. Davlat organlarida mavjud ma'lumotlarning tadbirkordan takroran talab qilinishi vaqt va xarajatlarning oshishiga olib keladi. Estoniya X-Road tajribasi xavfsiz idoralararo ma'lumot almashinuvi huquqiy ishonch va samarali davlat boshqaruvinining muhim sharti ekanini ko'rsatadi (e-Estonia, n.d.). Bundan tashqari, sud amaliyotida mutanosiblik mezonlarini keng qo'llash zarur. Sud faqat davlat organining vakolatini emas, balki aralashuvning qonuniy maqsadini, zarurligini, og'irligini va kamroq cheklovchi vositalarning mavjudligini ham baholashi lozim. Zararni

qoplash mexanizmining samaradorligini oshirish uchun esa zarar miqdori, boy berilgan foyda va sababiy bog'liqlikni isbotlashni yengillashtirish, shuningdek raqamli dalillardan foydalanish amaliyotini rivojlantirish talab etiladi. Normativ-huquqiy hujjatlarning sifati ham muhim ahamiyatga ega. Noaniq, takrorlanuvchi yoki ortiqcha majburiy talablar tadbirkorlik faoliyatiga asossiz aralashuv xavfini oshiradi. Shu sababli yangi tartibga solish vositalari, litsenziyalar va nazorat vakolatlarini joriy etishda ularning zarurligi, aniqligi hamda tadbirkorlik erkinligiga ta'siri oldindan baholanishi lozim (OECD, 2025a; OECD, 2025b).

Qiyosiy-huquqiy tahlil milliy mexanizmlarni baholash uchun muhim mezonlarni taqdim etadi. Yevropa Ittifoqida biznes yuritish erkinligi va mulk huquqi asosiy huquqlar sifatida tan olinadi, ruxsat berish tartiblarining esa asoslangan, kamsitmaydigan va zarur bo'lishi talab etiladi (European Parliament et al., 2012; European Parliament & Council of the European Union, 2006). Germaniya tajribasi davlat aralashuvini mutanosiblik mezonlari asosida baholash va yangi tartibga solish choralarining ma'muriy yukini oldindan tahlil qilishning ahamiyatini ko'rsatadi (Federal Republic of Germany, 1949; Federal Republic of Germany, 2006). Buyuk Britaniyada regulyatorlar tadbirkorlarni faqat jazolashga emas, balki qonunchilik talablariga rioya etishga ko'maklashishga yo'naltirilgan (Department for Business, Innovation and Skills, 2014). Estoniya tajribasi esa raqamli davlatning samaradorligi texnologiyaning o'ziga emas, xavfsiz ma'lumot almashinuvi, vakolatlarning aniqligi va foydalanuvchi uchun ochiqlikka bog'liqligini tasdiqlaydi (e-Estonia, n.d.; e-Residency of Estonia, n.d.).

Qiyosiy tajribadan kelib chiqadigan umumiy xulosa shuki, tadbirkorlikka noqonuniy aralashuvni cheklashning yagona modeli mavjud emas. Biroq ilg'or huquqiy tizimlarda davlat aralashuvining oldindan belgilangan chegaralari, xavf va mutanosiblikka asoslangan nazorat, raqamli shaffoflik hamda samarali shikoyat mexanizmlari umumiy xususiyat sifatida namoyon bo'ladi (OECD, 2025a; OECD, 2025b). O'zbekistonda ruxsat berish va nazorat vakolatlari ham zarurat, mutanosiblik, sud nazorati va mansabdor shaxslarning javobgarligi bilan uzviy bog'lanishi lozim.

Mazkur tahlil asosida tadbirkorlik faoliyatiga aralashuvning qonuniyligini baholovchi konstitutsiyaviy-huquqiy test taklif etiladi. Ushbu test davlat organining tegishli vakolatga egaligini, aralashuvning qonuniy maqsad va yetarli dalillarga asoslanganini, zarur va mutanosib ekanini hamda kamroq cheklovchi vositalardan foydalanish imkoniyati mavjudligini aniqlashni nazarda tutadi. Shuningdek, tadbirkorning o'z fikri va e'tirozlarini bildirish huquqi, qarorning yetarlicha asoslantirilishi, davlat organi harakatlarining elektron qayd etilishi, samarali shikoyat qilish va yetkazilgan zararni qoplash imkoniyati ham baholanishi lozim.

Xulosa

O'tkazilgan tadqiqot natijasida tadbirkorlik faoliyatiga davlat organlarining noqonuniy aralashuvini cheklash O'zbekiston konstitutsiyaviy huquqining dolzarb yo'nalishlaridan biri ekanini aniqlandi. Mazkur masala faqat tadbirkorlik huquqi yoki davlat nazorati doirasi bilan cheklanmay, davlat hokimiyatining chegaralari, huquqiy davlat, iqtisodiy erkinlik, mulk daxlsizligi va sud himoyasi institutlari bilan uzviy bog'liqdir. Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida bozor munosabatlarini rivojlantirish, halol raqobatni ta'minlash, iqtisodiy faoliyat va tadbirkorlik erkinligini kafolatlash, qulay investitsiyaviy va ishbilarmonlik muhitini yaratish hamda davlat organlarining qonunga xilof harakatlari natijasida yetkazilgan zararni qoplashga oid normalar tadbirkorlikning konstitutsiyaviy himoyasini kuchaytirdi.

Tadbirkorlikka noqonuniy aralashuvni faqat tekshiruvlar soni bilan baholash yetarli emas. U ruxsat berish jarayonlarini asossiz cho'zish, hujjatlarni takroran talab qilish, vakolatdan

tashqari topshiriqlar berish, profilaktika tadbirlarini norasmiy tekshiruvga aylantirish, nomutanosib cheklovlar qo'llash, ma'muriy qarorlarni yetarlicha asoslantirmaslik va shikoyat mexanizmlarining samarasizligi shaklida ham namoyon bo'lishi mumkin. Shu sababli "tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashuv" tushunchasini qonun darajasida aniq belgilash hamda uning tarkibiga vakolatdan tashqari harakatlar, ro'yxatdan o'tkazilmagan tekshiruvlar, asossiz hujjat talablari, nomutanosib cheklovlar va norasmiy bosim shakllarini kiritish maqsadga muvofiq.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-374-sonli qarori, PF-63-sonli farmoni hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining VMQ-611-sonli qarori asosida "Yagona davlat nazorati" tizimi, tekshiruvchi mansabdor shaxslar reyestri, xavfni tahlil qilish, "Biznes himoya" QR-kodi, bodi-kamera yozuvlari va davlat xizmatchilari bilan tadbirkorlar o'rtasidagi muloqotni qayd etish kabi raqamli mexanizmlar shakllanmoqda. Biroq bunday vositalar mustaqil shikoyat, sud nazorati va zararlarni qoplash mexanizmlari bilan uyg'unlashgandagina samarali himoya vositasiga aylanadi. Shu bois raqamli tizimlarda tekshiruvning huquqiy asosi, maqsadi, xavf darajasi, tekshiruvchi shaxsning vakolati, tadbirkorning e'tirozi va shikoyat natijalari ham aks etishi lozim.

Biznes-ombudsmanning konstitutsiyaviy-himoya funksiyasini kuchaytirish, uning faoliyatini individual murojaatlarni ko'rib chiqish bilan cheklamasdan, tizimli muammolarni aniqlash, ochiq tahliliy hisobotlar tayyorlash va normativ takliflar ishlab chiqishga yo'naltirish zarur. Ma'muriy sudlar esa davlat organining faqat formal vakolatini emas, balki aralashuvning qonuniy maqsadi, zarurligi, mutanosibligi, protsessual adolat talablariga muvofiqligi va qarorning yetarli asoslantirilganini ham baholashi kerak. Shuningdek, tadbirkorlikka noqonuniy aralashgan mansabdor shaxslarning javobgarligi real va profilaktik xususiyatga ega bo'lib, intizomiy, moddiy hamda ma'muriy choralarni, takroriy holatlarda esa lavozimiy cheklovlarni qamrab olishi maqsadga muvofiq.

Davlat organlarida yoki idoralararo axborot tizimlarida mavjud hujjatlarni tadbirkordan qayta talab qilmaslik prinsipini yanada aniq mustahkamlash lozim. Mazkur yondashuv ortiqcha ma'muriy yukni kamaytiradi va "yagona darcha" tamoyilining amaliy samaradorligini oshiradi. Qiyosiy-huquqiy tahlil Estoniyada raqamli boshqaruv va idoralararo ma'lumot almashinuvi ma'muriy to'siqlarni kamaytirishini ko'rsatdi.

Yakuniy xulosa shundan iboratki, tadbirkorlik faoliyatiga davlat organlarining noqonuniy aralashuvini cheklash mexanizmi davlat aralashuvining aniq qonuniy vakolatga asoslanishi, zarur va mutanosib bo'lishi hamda huquq buzilgan taqdirda tadbirkorning tezkor, mustaqil va real tiklovchi himoya vositalariga ega bo'lishiga tayanishi lozim. Mazkur tamoyillar O'zbekistonda huquqiy davlat, xususiy mulk daxlsizligi va tadbirkorlik erkinligini amalda ta'minlashning asosiy shartlarini belgilaydi.

REFERENCES

Acemoglu, D., Johnson, S., & Robinson, J. A. (2001). The colonial origins of comparative development: An empirical investigation. *American Economic Review*, 91(5), 1369–1401. <https://doi.org/10.1257/aer.91.5.1369>

Alexy, R. (2002). *A theory of constitutional rights*. Oxford University Press. https://global.oup.com/academic/product/a-theory-of-constitutional-rights-9780199584239?cc=uz&lang=en&utm_source

- Barak, A. (2012). *Proportionality: Constitutional rights and their limitations*. Cambridge University Press.
- Department for Business, Innovation and Skills. (2014). *Regulators' code*. UK Government. <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5f4e14e2e90e071c745ff2df/14-705-regulators-code.pdf>
- Djankov, S., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., & Shleifer, A. (2002). The regulation of entry. *The Quarterly Journal of Economics*, 117(1), 1–37. <https://doi.org/10.1162/003355302753399436>
- e-Estonia. (n.d.). *X-Road—Interoperability services*. <https://e-estonia.com/solutions/interoperability-services/x-road/>
- e-Residency of Estonia. (n.d.). *Government-issued digital identity for entrepreneurs*. <https://www.e-resident.gov.ee/>
- European Court of Human Rights. (n.d.). *Guide on Article 1 of Protocol No. 1—Protection of property*. <https://ks.echr.coe.int/web/echr-ks/article-1-protocol-1>
- European Parliament & Council of the European Union. (2006, December 12). *Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32006L0123>
- European Parliament, Council of the European Union, & European Commission. (2012, October 26). *Charter of Fundamental Rights of the European Union (2012/C 326/02)*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>
- Federal Republic of Germany. (1949). *Basic Law for the Federal Republic of Germany* (Federal Ministry of Justice, Trans.). Laws on the Internet. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/
- Federal Republic of Germany. (2006). *Act establishing a National Regulatory Control Council* (Federal Ministry of Justice, Trans.). Laws on the Internet. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_nkrg/
- Harlow, C., & Rawlings, R. (2009). *Law and administration* (3rd ed.). Cambridge University Press.
- Heritage Foundation. (2026, February). *2026 index of economic freedom: Uzbekistan*. <https://economicfreedom.heritage.org/pages/country-pages/uzbekistan>
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1998). Law and finance. *Journal of Political Economy*, 106(6), 1113–1155. <https://doi.org/10.1086/250042>
- National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan. (2025, May 26). *Socio-economic situation of the Republic of Uzbekistan: Small business entities, January–March 2025*. <https://stat.uz/files/538/2025-Choraklik-natijalar-january--march-ang/3929/11-SMALL-BUSINESS.pdf>
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge University Press.
- Odilqoriyev, X. T. (2018). *Davlat va huquq nazariyasi* [Theory of State and Law]. Adolat.
- OECD. (2025a). *OECD regulatory policy outlook 2025*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/56b60e39-en>
- OECD. (2025b). *Better regulation practices across the European Union 2025*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/6f007516-en>
- Sunstein, C. R. (1990). *After the rights revolution: Reconceiving the regulatory state*. Harvard University Press.
- Usai, A. (2013). The freedom to conduct a business in the EU, its limitations and its role in the European legal order. *German Law Journal*, 14(9), 1867–1888.
- World Bank. (2025a). *Business Ready (B-READY): Methodology*. <https://www.worldbank.org/en/businessready/methodology>
- World Bank. (2025b). *Uzbekistan—World Bank Enterprise Survey 2024*. World Bank Microdata Library. <https://microdata.worldbank.org/index.php/catalog/6711>

**O'ZBEKISTON
QONUNCHILIGI TAHLILI**

ILMIY-TAHLILIY JURNAL
2026-YIL 3-SON

**ОБЗОР
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 3

**UZBEKISTAN
LAW REVIEW**

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 3

VOLUME 3 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33)

ISSN 2181-8118

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.)